

Stichting Openluchtmuseum het Hoogeland
gevestigd te Warffum
Rapport inzake de
Jaarrekening 2023

Inhoudsopgave

Pagina

1. Bestuursverslag

1.1 Bestuursverslag 1

2. Jaarrekening

2.1 Balans per 31 december 2023 18

2.2 Staat van baten en lasten over 2023 20

2.3 Kasstroomoverzicht over 2023 21

2.4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling 23

2.5 Toelichting op de balans 29

2.6 Toelichting op de staat van baten en lasten 35

2.7 Overige toelichtingen 41

3. Overige gegevens

3.1 Verwijzing naar de accountantsverklaring 42

1. BESTUURSVERSLAG

Bestuursverslag 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Presentatie	2
a. Herinrichting	
b. Openluchtmuseum 2.0	
c. Familieportret	
d. Gymnastiek	
e. Oog in het Zeil	
f. Educatie	
3. Bezoekers	4
4. Collectie	5
a. Afstoting	
b. Asbest	
c. Archeologie	
d. Haringboot	
5. Organisatie	7
a. Profiel en Rooster van af- en aantreden	
b. Vergaderschema	
c. Vergoedingen en Codes	
d. Personeel	
e. Vrijwilligers	
f. Stagiaires	
g. Comité van Aanbeveling	
6. Museumregistratie	10
7. Communicatie	10
8. Duurzaamheid	10
9. Samenwerking	11
10. Financiën	12
11. Continuïteit	14

Bestuursverslag 2023

1. Inleiding

In 2023 zette het openluchtmuseum een beslissende stap op weg naar de toekomst. Met de nieuwe inrichting van Het Gasthuis liet het museum zien hoe deze toekomst gestalte krijgt. Een bijzondere combinatie van een historisch interieur met een eigentijds museaal verhaal over armoede, brengt een presentatie die in de wereld van openluchtmusea vernieuwend is: toegankelijk, prikkelend, informatief en relevant voor de hedendaagse bezoeker. Dat was het meest zichtbare en belangrijkste wapenfeit van het museum in 2023. Daarnaast:

- werd het museum opnieuw beoordeeld in het kader van het landelijk Museumregister;
- zijn er stappen gezet naar een duurzaam museum;
- werd de restauratie van een schilderij afgerond en
- toonde het museum een expositie over Ties van Dijk.

Op financieel vlak heeft het museum de prijsstijgingen van het afgelopen jaar ondervonden. Een eenmalige ondersteuning van de provincie zorgt er echter voor dat het museum dit jaar alsnog positief kan afsluiten. Een overzicht van alle activiteiten, samen met een blik op organisatorische en financiële ontwikkelingen, volgt in het onderstaande.

1. De nieuwe inrichting van Het Gasthuis met een historisch interieur dat is aangevuld met een 'schaduwspel' en een touchscreen met informatie over de objecten.

2. Presentatie

a. Herinrichting

Het Gasthuis is voor een bedrag van ruim € 200.000 ingrijpend vernieuwd. Na een lange voorbereiding, gingen de werkzaamheden in 2023 uiteindelijk van start. Met vormgevers Paul&Albert, tekstschrijver Louis Stiller en de tentoonstellingsbouwers van Opmaat 3d werd Het Gasthuis getransformeerd tot een prikkelende, informatieve en toegankelijke ruimte waar de bezoeker niet alleen kennisneemt van armoede in het verleden, maar ook ziet hoe armoede nu nog altijd bestaat. Het museum legt daarmee een relatie tussen het historisch erfgoed en het leven van zijn bezoekers.

2. De gang van het vernieuwde Gasthuis met rechts een blik in de 'museale ruimte'.

b. Openluchtmuseum 2.0

Het vernieuwde Gasthuis werd op 20 oktober onder grote belangstelling geopend. Elly Pastoor, de voorzitter van de Voedselbank Groningen verrichte de officiële opening. Een programma in de naast het museum gelegen KunstKerk, bevatte daarnaast een aantal delen uit de *Dreigroschenoper* van Kurt Weill en een toelichting op de uitvoering van Het Gasthuis door Louis Stiller. De eerste reacties op Het Gasthuis zijn positief: het museum gebruikt de beleving van de historische gebouwen en interieurs, maar voegt daar betekenislagen aan toe om daadwerkelijk wat te melden over de huidige samenleving. Dit geeft een stimulans voor de verdere herinrichting van het museum. Een resultaat dat niet vooraf was voorzien is dat bezoekers beduidend meer tijd nemen voor Het Gasthuis dan in het verleden. Waar de bezoekduur eerder hooguit 5 minuten was, is die nu verlengd naar 20, door de hogere belevingswaarde en het informatiegehalte. Wanneer alle gebouwen op het terrein even boeiend en informatief worden, groeit het museum uit tot een dagattractie. Bovendien werkt Het Hoogeland met dit project aan het 'openluchtmuseum 2.0', waarbij de kracht van de historische beleving wordt gecombineerd met een eigentijdse museale opstelling.

De opening van Het Gasthuis wordt bij de start van het seizoen 2024 opnieuw onder de aandacht gebracht met een symposium en een publieksdag rondom armoede en liefdadigheid. De nieuwe presentatie wordt in hetzelfde jaar voorgedragen voor de *European Museum of the Year Award*.

De nieuwe inrichting wordt gebruikt als *proof of concept* voor de overige gebouwen op het museumterrein. Het komende jaar worden de middelen gezocht om ook deze panden, samen met een nieuwe inrichting van het hoofdgebouw, te realiseren.

c. Familieportret

Naast de heropening van Het Gasthuis was de voltooiing van de restauratie van het portret van de familie Trip een markante gebeurtenis. De familie was in de late 17^e eeuw eigenaar en bewoner van De Warffumborg, een verdwenen landhuis ten zuiden van het dorp Warffum. De restauratie, met bijdragen van de Vereniging Rembrandt en van de Gemeente Het Hogeland werd in het voorjaar voltooid. Tijdens de presentatie van het werk was er een toelichting van de restaurator en waren er bijdragen over de familiegeschiedenis Trip en over de verdwenen borgen in Groningen. Een groot aantal leden van de familie Trip woonde deze middag bij.

e. Gymnastiek

In de eerste weken van het jaar had het museum de tentoonstelling *Paard. Bok. Brug & Ringen* in huis, over de geschiedenis van het gymnastiekonderwijs. In januari werd er een studiedag gewijd aan het onderwerp. Het gymnastiekonderwijs is deel van de geschiedenis van het lager onderwijs dat een van de speerpunten van het museum is. Op basis van de tentoonstelling en de programma's daaromheen, worden elders vervolgpogingen rondom de geschiedenis van het bewegingsonderwijs georganiseerd.

f. Oog in het Zeil

In het najaar organiseerde het museum een tentoonstelling over Ties van Dijk, de zoon van de eilandvoogd van Rottumeroog, die zijn vader had moeten opvolgen maar koos voor een leven als kunstenaar. Onder de titel "Oog in het Zeil" werd dit een verhalende tentoonstelling die veel belangstelling en waardering trok. Een tweetal rondwandelingen naar aanleiding van de tentoonstelling was met in totaal 60 deelnemers, uitverkocht.

g. Educatie

In onze educatieve projecten werd weer intensief samengewerkt met Kunst en Cultuur (K&C), dat met het project "Erfgoedmobiliteit" leerlingen naar het museum bracht. Dit is een welkome aanvulling op de eigen projecten van het museum, omdat het mobiliteitsproject met name in najaar en winter worden uitgevoerd, als het museum doordeweeks gesloten is voor het publiek.

Het openluchtmuseum heeft nu de volgende vier educatieve projecten:

- *Mispoes!* een nieuwe project voor groep 1 en 2 van het basisonderwijs waarbij kinderen onder leiding van een interactieve robotkat op verschillende themagebieden 'oude' en 'nieuwe' objecten van elkaar leren onderscheiden;
- *Over de Dingen, die Voorbij Gaan* voor de groepen 3 en 4: een beeldspeurtocht naar oude gebruiksvoorwerpen en hun hedendaagse tegenhanger;
- *Een Dag uit het Leven van Jet & Jan*, voor groepen 5 en 6: aan de hand van een fictieve broer en zus maken de kinderen een reis naar de tijd van ruim honderd jaar geleden;
- *Brief aan de Toekomst*, voor de leeftijdsgroepen 6 t.m. 12 jaar: een speurtocht door het gehele museum aan de hand van een brief die de fictieve broer en zus Jet en Jan schreven aan hun leeftijdsgenoten van nu. Deze speurtocht is niet alleen geschikt voor schoolklassen en wordt ook aangeboden aan kinderen die met hun ouders of ander begeleiders het museum bezoeken.

Met De Kunstkerk werden wederom wat kleinere projecten uitgevoerd, waarbij kinderen die een vakantie cursus in de kerk doorlopen een bezoek brengen aan een speciale locatie in het museum om daar te kijken naar een weefgetouw of naar imitatie-schilderwerk. De beide culturele instellingen zijn bovendien ver gevorderd met een proefproject voor kunst- en erfgoededucatie voor het VMBO. Hiervoor wordt afstemming gezocht met Het Hogeland College.

3. Bezoekers

Het totale bezoekerscijfer komt in 2023 uit op 12.060. Daarmee vertoont het museum een groei ten aanzien van de voorgaande jaren en een redelijk herstel van de coronaperiode. Het cijfer blijft echter onder de 14.000 bezoekers, waarop de begroting werd gebaseerd. Nieuwe inspanningen op het gebied van promotie, zoals besproken in de paragraaf Communicatie, moeten in 2024 hun beslag krijgen, om in enkele jaren door te kunnen groeien naar de gewenste 25.000 bezoekers.

De samenstelling van de bezoekers was als volgt:

maand:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
volwassenen	68	91	66	412	527	454	590	1034	502	246	89	37	4116
6 t/m 17 jr	10	26	20	85	106	23	126	191	22	40	5	12	666
0 t/m 5 jr	2	1	1	18	28	6	46	51	7	12	4	1	177
Museumjaarkaarten	90	144	121	431	553	346	623	910	576	402	80	60	4336
CJP pas	4	1	3	17	13	3	16	19	3	11	1	1	92

donateurs en gratis	12	6	11	87	21	17	31	24	110	140	6	7	472
groepen	0	0	1	89	58	85	48	45	55	95	28	0	504
educatie	0	254	419	225	191	75	122	6	53	85	211	0	1641
Acties en diversen	0	1	1	0	4	4	14	22	3	7	0	0	56
Totaal	186	524	643	1364	1501	1013	1616	2302	1331	1038	424	118	12060

Uit de totalen per maand blijkt dat met name juni een tegenvallende maand was. Wellicht dat de recordtemperaturen in deze maand van invloed zijn geweest. Opmerkelijk is dat de maanden april, mei, september en oktober relatief hoge cijfers laten zien. Het lijkt erop dat de drukte wat gelijkmatiger over het jaar wordt verdeeld en het museum ook het voor- en najaar beter wordt bezocht. Het is in dit verband opvallend dat er in april en oktober meer bezoekers met een Museumjaarkaart waren dan in de maand juni.

4. Collectie

Dankzij een incidentele subsidieregeling van het Mondriaan Fonds ten tijde van de coronapandemie, kon het museum een collectiemedewerker in dienst nemen. Haar aanstelling duurde aanvankelijk tot 1 mei 2023, maar kon in een wat afgeslankte vorm worden verlengd op basis van een subsidie van een particulier fonds.

De medewerkster heeft veel werk verzet, met name op het gebied van:

- een betere inrichting van depots;
- de aansturing van vrijwilligers op het gebied van collectieregistratie;
- kennisontwikkeling op het gebied van collectiebeheer;
- afstoting van de collectie conform de LAMO (Leidraad Afstoting Museale Collecties).

De LAMO staat voor een verantwoorde wijze van het afstoten van objecten waarbij onderzoek wordt gedaan naar de oorspronkelijke schenkers en mogelijke belangstelling van collega-musea. Als uit beide sporen geen belangstelling blijkt, dan mogen de objecten worden verkocht op voorwaarde dat de opbrengsten worden besteed aan het verbeteren van de kwaliteit van de collectie.

Onderhoud gebouwen

Het museum is in 2023 verder gegaan met het meerjarig onderhoudsplan. Dit keer werden Het Gasthuis en Molen de David opnieuw geschilderd. In het geval van Het Gasthuis viel het onderhoudswerk mooi samen met de herinrichting, zodat dit gebouw in 2023 zowel aan de binnenzijde als aan de buitenzijde is vernieuwd.

a. Afstoting

Jarenlange voorbereiding leidde ertoe dat in 2023 een eerste serie objecten kon worden afgestoten. De objecten die overbleven, werden tijdens een publieksdag verkocht. Dit werd een doorslaand succes waarbij zo'n 80% van de aangeboden objecten binnen enkele uren was verkocht. De rest van de middag was goed voor naar schatting 10%, waarna de laatste restanten via de winkel van het museum te koop werden aangeboden.

Het resultaat van deze eerste "LAMO-ronde" was een opschoning van de depots en een financiële opbrengst. Daarnaast stond het museum in het midden van de belangstelling.

Het batig saldo van de operatie werd besteed aan speciale depotstofzuiger, die de uitgaande lucht grondig filtert.

4. Het gemoderniseerde gedeelte van Het Gasthuis met historische objecten die een relatie hebben met het thema Armoede.

b. Asbest

Naast een groot publiek, trok het LAMO-project de belangstelling van een inspecteur van de Rijksinspectie voor Omgeving en Transport. Toen verschillende objecten op een speciale afstotingsdatabase waren geplaatst, kreeg het museum bezoek van een inspecteur die in deze voorwerpen de aanwezigheid van asbest vermoedde. Dit vermoeden werd bevestigd, waarna de betreffende objecten werden geïsoleerd en voorbereid voor vernietiging. Het bezoek was echter aanleiding voor een omvangrijk asbestinventarisatieonderzoek, omdat de inspecteur het vermoeden had dat op meerdere plekken in het museum verdachte objecten aanwezig waren. Het museum heeft in het najaar een adviesbureau onderzoek laten doen, waarbij tientallen objecten in het depot als mogelijk verdacht zijn aangemerkt. Het museum stelt voor medewerkers een speciaal protocol op voor de omgang met deze objecten.

c. Archeologie

Een groot deel van de collectie archeologie van het museum is dit jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) in Nuis. Het gaat hierbij met name om de objecten die in depot stonden en waarvan de verwachting gerechtvaardigd is dat ze bij de herinrichting van het museum geen rol in de vaste opstelling zullen spelen. De objecten worden in Nuis onder betere condities bewaard dan in het openluchtmuseum. Daarnaast zijn ze via het NAD nog steeds beschikbaar voor bruiklenen aan andere musea. De kans dat ze door het publiek kunnen worden gezien en gewaardeerd is daarmee verder vergroot.

d. Haringboot

Jarenlang stond op de zolder van het Museum aan de Aa, voorheen het Noordelijk Scheepvaartmuseum, een haringboot die eigendom was van het openluchtmuseum. In het licht van de plannen rondom de vernieuwing van het scheepvaartmuseum, is de boot in 2022 voorzichtig gedemonteerd en in onderdelen overgebracht naar Het Visserijmuseum in Zoutkamp, waar de boot weer in elkaar is gezet. Het schip was aanvankelijk in bruikleen afgestaan aan het Visserijmuseum,

maar in de loop van 2023 is besloten om het zeldzame object in eigendom over te dragen. In het voorjaar van 2024 zal de overdracht formeel en feestelijk worden bezegeld.

5. Organisatie

2023 was voor het bestuur een bijzonder jaar omdat aan het einde hiervan drie bestuursleden hun tweede termijn voltooiden. Een vierde lid had zijn zittingsperiode met een jaar verlengd zodat er meer tijd was voor het vinden van nieuwe leden. In de loop van het jaar werd deze gevonden. Jeroen Benders trad in september toe en in de eerste vergadering van 2024 werden Irma van Dijk en Annemieke Wouterse lid. Ten gevolge hiervan traden in dezelfde vergadering Herman Hoen, Maarten Kaaijk, Erik Boerma en Martin Hillenga af. Het voorzitterschap ging van Herman Hoen over op Bettie Jongejan. Het bestuur kent met deze veranderingen een omvang van vijf leden, wat volgens de statuten het minimum is. In 2024 wordt gezocht naar aanvullende leden om weer te groeien tot zeven personen. Dit is mede noodzakelijk met het oog op het vertrek van Erik Draijer, aan het einde van dit jaar.

a. Profiel en Rooster van af- en aantreden

Met de wijzigingen bestaat het museumbestuur nu uit drie vrouwen en twee mannen. De leden beschikken over netwerken en ervaring in de (semi-)overheid, de academische wereld en het bedrijfsleven. De expertise is een mengeling van financiële deskundigheid, HRM, onderwijs, geschiedenis en erfgoed. De huidige bestuurs Samenstelling is als volgt:

naam	functie	werkzaam als	nevenfuncties	termijn eindigt (huidige termijn)
Bettie Jongejan	voorzitter	senior uitgever Basisonderwijs bij Noordhoff	secretaris stichting Folkingestraat Synagoge	2026 (1e)
Erik Draijer	voorzitter Financiële Commissie	directeur/accountant bij NoordNegentig	penningmeester stichting Bestuur Dorpshuis Warffum	2024 (3e)
Annemieke Wouterse	lid Financiële Commissie	senior investment manager NOM NV		2028 (1e)
Jeroen Benders	lid	docent/onderzoeker Rijksuniversiteit Groningen, eigenaar BureauBenders		2027 (1e)
Irma van Dijk	lid	eigenaar Bureau Irma van Dijk; vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en integriteit	secretaris Dress for Success Groningen; lid Waterloo Bridge Business Club	2028 (1e)

directie:

Stijn van Genuchten	directeur	n.v.t.	secretaris stichting De Kerk, centrum voor Amsterdamse School in Groningen bestuurslid stichting Promotie Waddenland
---------------------	-----------	--------	---

Margriet Dijk adjunct- n.v.t.
 directeur

b. Vergaderschema

Het bestuur kwam in het verslagjaar vijf keer bijeen en hanteert een vergaderschema waarbij jaarlijks de volgende accenten worden gelegd of agendapunten aan de orde komen:

<i>maand</i>	<i>onderwerp</i>
januari	performance management
maart	jaarverslag en -rekening voorgaand jaar
juni	professionaliteit en voortgang bedrijfsvoering
september	jaarplan en begroting komend jaar
november	rooster van af- en aantreden

c. Vergoedingen en Codes

Bestuursleden doen hun werkzaamheden onbezoldigd, maar kunnen aanspraak maken op een reiskostenvergoeding.

Het bestuur onderschrijft de Museumnorm 2020, waarin zijn opgenomen:

- de **Ethische Code** voor Musea;
- de **Code Cultural Governance**: het museum creëert waarde voor de samenleving, de bestuursleden zijn onafhankelijk en hebben oog voor belangen die mogelijk strijdig zijn met hun positie als bestuurder. Bestuursleden hebben voeling met diverse maatschappelijke geledingen en netwerken. Jaarlijks reflecteert het bestuur op zijn eigen functioneren aan de hand van een performance management systeem, waarin de uitgangspunten van de verschillende codes zijn verwerkt.
- de **Fair Practice Code**: het bestuur en de directie ondersteunen een eerlijke, duurzame en transparante bedrijfsvoering aan de hand van de kernwaarden Solidariteit, Transparantie, Duurzaamheid, Diversiteit en Vertrouwen. Bovenal hebben zij oog voor een gelijkwaardige en eerlijke beloning van medewerkers en ZZP'ers.
- de **Code Diversiteit en Inclusie**: bestuur en directie streven naar een divers klimaat binnen de organisatie. Ze scheppen ruimte voor diversiteit en inclusie en bevorderen een spreiding van verschillende kenmerken van diversiteit over de diverse functieniveaus. In de uitvoering bevorderen bestuur en medewerkers de toegankelijkheid van het museum voor mensen met een lichamelijke of mentale beperking en in de thema's die worden aangeroerd is ruimte voor meerstemmigheid.

d. Personeel

In de samenstelling van de groep betaalde medewerkers veranderde niets, m.u.v. het terugbrengen van het contract van de medewerker collecties, dat werd verkleind op grond van de beschikbare subsidie. Verder werd het contract met de coördinator van de Technische Dienst met een jaar verlengd. Voor de tweede keer maakte het museum gebruik van een invalkracht die in de zomermaanden de facilitaire dienst versterkte.

De collectiemedewerker volgde een studiedag over publieksparticipatie. De directeur deed, samen met collega's van het MuzeeAquarium in Delfzijl en het Veenkoloniaal Museum in Veendam een training over de *Fair Practice Code*. Twee leden van de Tuindienst kregen in het verslagjaar een cursus voor het werken met een kettingzaag.

Op grond van een uitgebreide vergelijking werd er voor gekozen om de Museum-CAO als uitgangspunt te nemen voor een nieuwe structuur van arbeidsvoorwaarden in het museum. In 2024 wordt nader onderzocht wat hiervan de consequenties zijn.

e. Vrijwilligers

Het museum beschikt over ruim 60 vrijwilligers, ingedeeld in de volgende onderdelen:

- Collectie;
- Tuindienst;
- Facilitaire Dienst;
- Molen en Ambachten.
- Technische Dienst;
- Front Office;
- Educatieve Dienst;

Vrijwilligers blijven in de meeste gevallen langdurig aan het museum verbonden. In een aantal gevallen is een zilveren jubileum gevierd. De vrijwilligers stralen plezier in hun werk uit en ervaren een collegiale atmosfeer, vooral binnen de eigen dienst. Om de onderlinge samenhang tussen de diverse diensten te vergroten is in 2023 gestart met een interne nieuwsbrief, die tevens dienst doet als 'smoelenboek'.

f. Stagiaires

In het kader van een stage voor de studie Geschiedenis, deed een tweetal studenten van de Rijksuniversiteit in Groningen voorstellen voor de vernieuwing van de presentatie in Het Hoofdgebouw. Enkele suggesties worden meegenomen in de uitwerking van deze presentatie. Daarnaast is een deel van de collectie archeologie gefotografeerd door een student archeologie.

5. De medewerkers en vrijwilligers brachten dit najaar tijdens een personeelsuitje een bezoek aan Het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis.

g. Comité van Aanbeveling

Het Comité van Aanbeveling kwam in 2023 voor het eerst bijeen na de coronaperiode. Het bestuur heeft de wens om het aantal leden van het comité uit te breiden en de wensen en verlangens ten aanzien van dit gezelschap beter te formuleren.

6. Museumregistratie

Het museum werd in 2023 onderworpen aan een herwaardering in het kader van het Landelijk Museumregister. Alle procedures en protocollen passeerden de revue en werden -zo nodig- aangepast. Bij de opstelling van dit jaarverslag is het museum voorlopig opnieuw toegelaten in afwachting van de aanvulling van enkele onderdelen die voor een definitieve registratie noodzakelijk zijn. Deze worden voor medio maart 2024 verstrekt.

7. Communicatie

In het afgelopen jaar schakelde het museum een aantal stagiaires in. In de eerste plaats onderzochten twee studenten commerciële economie van de Hanze Hogeschool de mogelijkheden om het aantal bezoekers te vergroten en de *rebranding* van het museum nadat alle inhoudelijke vernieuwingen achter de rug zijn. Dit leidde tot een tweetal rapporten waarin werd:

- vastgesteld dat er groeikansen liggen voor het museum gelet op zijn marktpositie, op de potentiële bezoekersgroepen en de overige aanbieders in de vrijetijdseconomie in de regio;
- vastgesteld dat het museum met voldoende inspanningen kan uitgroeien tot 25.000 bezoekers per jaar, door middel van een aantal gerichte publiciteitsacties, vooral op het gebied van sociale media.

Vanaf 2024 wordt er vaker en planmatig nieuwsberichten, quizvragen en andere content gepubliceerd op met name Facebook en Instagram. De potentiële capaciteit van het museum biedt vele groeikansen.

Het openluchtmuseum wist het afgelopen jaar op uiteenlopende wijzen de media te bereiken. Het meest pregnant was de opgezette rat die werd gezocht voor de herinrichting van Het Gasthuis. Een bericht hierover haalde zowel de regionale als de landelijke media. Een uitgebreid verslag over de inrichting van Het Gasthuis werd afgedrukt in het tijdschrift van de vereniging Stad en Lande. In hetzelfde nummer was er aandacht voor de restauratie van het Familieportret Trip.

De betaalde content beperkte zich tot enkele advertenties in toeristische magazines en lokale media. Daarnaast maakt het museum jaarlijks gebruik van een bedrijf dat twee keer per jaar folders verspreid in Groningen, het noorden van Drenthe en het oosten van Friesland. In deze gebieden wil het openluchtmuseum permanent aanwezig zijn met folders bij restaurants, kampeerbedrijven en recreatiecentra.

Een deel van het advertentiebudget van het museum werd samen met de andere Waddenmusea besteed aan advertenties in landelijke media en enkele lokale bladen.

8. Duurzaamheid

Het museum nam deel aan Het Koploperproject van de Gemeente Het Hoogeland en heeft als gevolg daarvan de *Sustainable Development Goals* van de Verenigde Naties geïncorporeerd in de bedrijfsvoering. Hiermee streeft het museum naar meer duurzaamheid, zowel door beleidsmatige ingrepen als door gedragingen van de eigen medewerkers. Daarnaast onderzoekt het museum de mogelijkheden om het gedrag van zijn bezoekers positief te beïnvloeden.

Om de effecten van het beleid te toetsen vult het museum met regelmaat een duurzaamheidsscan in, die de voortgang monitort.

Een hele praktische uitwerking van het Koploperproject is het streven om het energiegebruik van het museum zoveel mogelijk terug te brengen. Los van duurzaamheid is dit ook van belang voor de kostenverlaging, maar ook wenselijk voor een museum dat gelegen is in het Gronings

gaswinningsgebied.

In 2023 schakelde het museum een bouwfysisch adviesbureau in dat per gebouw voorstellen ontwikkelde voor een ingrijpende verlaging van -met name- het verbruik van aardgas voor verwarming. Daarbij is in eerste instantie Het Gasthuis aan de beurt, waar met inschakeling van verwarming door middel van een warmtepomp en airconditioners, de verwarmingsketel kan vervallen. De uitwerking vindt plaats in 2024.

Het museum is ook onderdeel van een Ontzorgingsproject van de Provincie Groningen, gericht op een snelle transitie van aardgas naar meer duurzame energiebronnen. Inmiddels is een project in ontwikkeling waarbij zonnepanelen worden toegepast op een drietal dakvlakken dat zowel gunstig gelegen is, als aanvaardbaar in het kader van de monumentenstatus. Om de overgang mogelijk te maken moet het museum nog wel op zoek naar subsidies.

9. Samenwerking

De samenwerking met De Waddensea werd in 2023 voortgezet en verdiept. Het succes van de gezamenlijke promotie, die in 2021 leidde tot hoge bezoekerscijfers in het openluchtmuseum, werd in het afgelopen jaar niet herhaald. Niettemin kan het museum met De Waddensea landelijke publiciteit bereiken, wat ook zijn uitwerking heeft op het publiek in provincie en regio.

Naast gezamenlijke promotie werd dit jaar auteur Mathijs Deen bereid gevonden een lezing te houden in Het Visserijmuseum in Zoutkamp en in het voorjaar van 2024, in het openluchtmuseum. Deen schreef in 2014 het boek *De Wadden*, wat een caleidoscopisch overzicht biedt van de geschiedenis en de bewoners van Het Waddengebied. In zijn aanpak zijn er parallellen aan te wijzen tussen dit boek en het streven van De Waddensea om 3000 jaar bewoningsgeschiedenis van Noord-Groningen gezamenlijk te presenteren.

De Waddensea voerden een gesprek met de gemeenten Het Hogeland en Westerkwartier over de toekomst van de samenwerking. Daarbij wordt vastgesteld dat de coördinatie van de samenwerking de mogelijkheden van de verschillende directeuren en bestuursleden te boven gaat en dat hier in de toekomst een oplossing voor moet komen. Naar verwachting wordt het gesprek met de gemeenten in 2024 voortgezet.

In 2023 voerden leerlingen van Het Hogeland College een toneelstuk uit dat, vanaf de school en via een route door het dorp eindigde met een aantal scènes op het museumterrein. De avonden werden goed bezocht door het publiek en het museum bood een verrassend decor voor het verhaal dat handelde over de Tweede Wereldoorlog.

Dezelfde oorlog is het vertrekpunt voor een samenwerking met De Groninger Archieven en het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen in het project *De Tweede Wereldoorlog Dichterbij*. Het doel is te komen tot een aantal educatieve dagen waarbij leerlingen van het basisonderwijs in en rond het museum kennismaken met verhalen uit de oorlog en over hedendaagse conflicten.

6. Het toneelstuk *De Beving van leerlingen van het HHC op het speelplein voor De Gymzaal* in het openluchtmuseum.

Verder was het museum betrokken bij de Coöperatie Sterke Musea, bij het project tot versterking van de museale infrastructuur. Het museum nam deel aan enkele bijeenkomsten van Erfgoedpartners Groningen en van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Verder is de directeur van het museum bestuurslid van de stichting Promotie Waddenland, die zorgt voor de toeristische informatievoorziening in de gemeente Het Hogeland.

10. Financiën

Aan de inrichting van de financiële administratie van het museum wordt nog gewerkt. De koppeling tussen de kassa en de boekhouding wordt, zowel in 2023 als in 2024 geoptimaliseerd, zodat de omzet sneller en efficiënter kan worden beoordeeld.

Vorig najaar kreeg het museum te horen dat de exploitanten van Museumcafé Het Spijslokaal met ingang van 1 mei 2024 zullen stoppen. Inmiddels is er een opvolger gevonden, die de exploitatie naadloos kan overnemen.

Daarnaast heeft ook het museum de gevolgen ondervonden van de forse inflatie van het afgelopen jaar. Hoewel de energietarieven gelijk bleven op grond van een meerjarig contract, stegen de lonen en de overige kosten fors. Op basis van een inventariserend verzoek van de provincie in het najaar van 2023, ontving het museum in februari een toezegging voor een eenmalige tegemoetkoming in de kostenstijgingen. Deze kwam bovenop een tussentijdse aanpassing die halverwege het jaar al was ontvangen. De tegemoetkoming is ontvangen in 2024 maar heeft betrekking op 2023 en is dus alsnog in de jaarrekening verwerkt.

Een uitgebreid verslag van de financiën vindt u in de jaarrekening. Samenvattend en in een vergelijking met de resultaten van 2022 en de begrotingen van 2023 en 2024, geeft die het volgende beeld:

Inkomsten	<i>2023 gerealiseerd</i>	<i>2023 begroot</i>	<i>2022 gerealiseerd</i>
horeca	18879	18000	11010
winkel	24367	15000	29404
entreegelden	61337	47000	47620
donateurs	4240	4000	2072
legaten en overig	15639	0	4209
overige inkomsten			
provincie	146100	134000	134000
gemeente	55906	55000	54810
verhuur woonruimte	24846	20000	22636
coronasteun	298	0	15000
waardedalingsregeling	0	0	50215
extra subsidie provincie	64229	0	0
af: inkoopwaarde winkel	-18144	-9300	-12721
totaal	397707	283700	358255
Uitgaven			
personeel	199211	192161	179660
huisvesting	87933	63000	55161
onderhoud installaties	6932	0	13478
tentoonstellingen	10093	3000	0
algemeen	17787	21250	13262
kantoorkosten	15593	0	13231
afschrijvingen	9854	13200	11445
financiële baten en lasten	3210	3700	2970
verkoopkosten	11091	5000	14607
totaal	361704	301311	303814
resultaat	35993	-17611	54441

De omzet uit entreeverkoop is fors gestegen, zowel ten aanzien van de begroting als in vergelijking met het voorgaande jaar. De winkelopbrengst (met aftrek van de inkoopwaarde) daarentegen, is hoger dan begroot, maar beduidend lager dan in 2022. Hoewel de bezoekcijfers lager zijn dan waar in de begroting rekening mee werd gehouden, is de gemiddelde opbrengst per bezoeker fors hoger dan verwacht. In de begroting voor 2023 werd gerekend met een opbrengst van € 3,76 per bezoeker. In de praktijk was dat € 5,60.

	2023	2022	2023 begroot
bezoekersaantal	12060	10266	14000
omzet uit entreeverkoop	61337	28916	47000
omzet uit entree per bezoeker	5,09	2,82	3,36
resultaat winkelverkoop	6233	16683	5700
omzet uit winkel per bezoeker	0,52	1,63	0,41
gecombineerde omzet per bezoeker	5,60	4,44	3,76

Aan de kostenkant is sprake van een aantal verhogingen ten aanzien van de begroting. Met name bij de personeelskosten, de kantoorkosten en de verkoopkosten is sprake van een forse overschrijding. Bij de meeste andere kostenposten vallen de cijfers weer mee, of zijn ze beduidend lager dan begroot.

Per saldo zijn de opbrengsten bijna € 50.000 hoger dan voorzien en met inbegrip van de extra subsidie van de provincie, zelfs € 114.000. De kosten vallen ruim € 60.000 hoger uit dan begroot. Dat leidt er per saldo toe dat het museum het jaar afsluit met een resultaat van bijna € 36.000, waar een tekort van € 17.611 was voorzien. Dit wordt veroorzaakt door de genoemde extra bijdrage van de Provincie Groningen van € 90.800. Deze subsidie dient ter dekking van de fors gestegen kosten. Van deze subsidie is een bedrag van € 64.229 als bate verantwoord en meegenomen in de Verlies- en Winstrekening. De rest is als reservering opgenomen op de balans, omdat de kostenstijgingen met name zitten in de gestegen onderhoudskosten. Op basis van de verslaggevingsregels moet deze verwachte stijging van de benodigde onderhoudsvoorzieningen opgebouwd worden in de jaren die resteren tot aan het onderhoud. Derhalve is maar een deel van de kostenstijgingen in de jaarrekening verwerkt als bate en is de rest gereserveerd op de balans om toegerekend te worden aan de toekomstige jaren. Zonder de incidentele bate van € 64.229 zou er dit jaar een verlies zijn geleden van € 28.236.

11. Continuïteit

De extra bijdrage van de provincie leidt tot een positief resultaat die de fors gestegen kosten enigszins maskeert. De fors hogere kosten kunnen grotendeels worden toegeschreven aan de hoge inflatie van 2023. De omzetcijfers bieden echter vertrouwen voor de toekomst. De vernieuwing van Het Gasthuis en de daaropvolgende modernisering op de rest van het terrein, dragen daaraan bij. Ook de voortzetting van de horeca door nieuwe pachters biedt uitzicht op financiële continuïteit. Eind januari 2024 is bovendien een nieuw beleidsplan ingediend bij de Provincie Groningen. Uitgaande van een positief oordeel van De Kunstraad, verschaft dat het museum de zekerheid dat het de komende jaren verder kan groeien en een rijk en vernieuwend cultureel aanbod blijft ontwikkelen voor een breed en gevarieerd publiek.

2. JAARREKENING

2.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2023

(na voorstel resultaatverdeling)

	<u>31-12-2023</u>		<u>31-12-2022</u>	
	€	€	€	€
Activa				
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	105.644		112.940	
Andere vaste bedrijfsmiddelen	<u>9.038</u>		<u>5.398</u>	
		114.682		118.338
Vlottende activa				
Vorraden				
Gereed product en handelsgoederen		6.415		6.586
Vorderingen				
Vorderingen op handelsdebiteuren	5.548		5.392	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	4.652		23.543	
Overige vorderingen en overlopende activa	<u>114.885</u>		<u>54.302</u>	
		125.085		83.237
Liquide middelen		487.788		373.064
		<u>733.970</u>		<u>581.225</u>

STICHTING OPENLUCHTMUSEUM HET HOOGELAND, WARFFUM

	<u>31-12-2023</u>		<u>31-12-2022</u>	
	€	€	€	€
Passiva				
Stichtingsvermogen				
Bestemmingsfondsen	115.000		119.283	
Algemene reserve	<u>122.553</u>		<u>86.560</u>	
		237.553		205.843
Voorzieningen				
Overige voorzieningen		153.001		142.456
Langlopende schulden				
Schulden aan banken	78.800		83.000	
Overige schulden	<u>-</u>		<u>45.000</u>	
		78.800		128.000
Kortlopende schulden				
Schulden aan banken	4.200		4.200	
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	12.909		3.911	
Schulden ter zake van belastingen en premies sociale verzekeringen	6.276		5.514	
Onderhanden projecten (passiva)	24.859		20.473	
Overige schulden en overlopende passiva	<u>216.372</u>		<u>70.828</u>	
		264.616		104.926
		<u>733.970</u>		<u>581.225</u>

2.2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023

	2023	begroting 2023	2022
	€	€	€
Baten			
Overheidssubsidies	202.006	189.000	188.810
Giften en baten uit fondsenwerving	11.854	4.000	2.072
Overige baten	298	-	15.000
	<u>214.158</u>	<u>193.000</u>	<u>205.882</u>
Netto-omzet	112.608	80.000	92.243
Inkoopwaarde van de omzet	-18.144	-9.300	-12.721
Brutowinst	94.464	70.700	79.522
Overige bedrijfsopbrengsten	24.846	20.000	22.636
Brutomarge	<u>119.310</u>	<u>90.700</u>	<u>102.158</u>
	<u>333.468</u>	<u>283.700</u>	<u>308.040</u>
Lasten			
Lasten uit hoofde van personeelsbeloningen	199.211	192.161	179.660
Afschrijvingen op immateriële, materiële vaste activa en vastgoedbeleggingen	9.854	13.200	11.445
Bijzondere posten	-64.229	-	-50.215
Overige bedrijfskosten	149.429	92.250	109.739
Totaal van som der kosten	<u>294.265</u>	<u>297.611</u>	<u>250.629</u>
Totaal van bedrijfsresultaat	39.203	-13.911	57.411
Rentelasten en soortgelijke kosten	-3.210	-3.700	-2.970
Totaal van netto resultaat	<u>35.993</u>	<u>-17.611</u>	<u>54.441</u>
Resultaatbestemming			
Algemene reserve	<u>35.993</u>		<u>54.441</u>

2.3 KASSTROOMOVERZICHT OVER 2023

	2023		2022	
	€	€	€	€
Totaal van kasstroom uit operationele activiteiten				
Bedrijfsresultaat		39.203		57.411
Aanpassingen voor Afschrijvingen	9.854		11.445	
Afname van de voorzieningen	<u>10.545</u>		<u>10.522</u>	
		20.399		21.967
Verandering in werkkapitaal				
Afname (toename) van voorraden	171		-12	
Afname (toename) van handelsdebiteuren	-156		-393	
Afname (toename) van overige vorderingen	-41.692		-46.475	
Toename (afname) van overige schulden	<u>110.407</u>		<u>-10.787</u>	
		<u>68.730</u>		<u>-57.667</u>
Totaal van kasstroom uit bedrijfsoperaties		128.332		21.711
Betaalde interest		<u>-3.210</u>		<u>-2.970</u>
Totaal van kasstroom uit operationele activiteiten		125.122		18.741
Totaal van kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Verwerving van materiële vaste activa		-6.198		-6.938
Totaal van kasstroom uit financie- ringsactiviteiten				
Uitgaven ter aflossing van leningen		<u>-4.200</u>		<u>-15.311</u>
Totaal van toename (afname) van geldmiddelen		<u>114.724</u>		<u>-3.508</u>

Verloop van toename (afname) van geldmiddelen

Geldmiddelen aan het begin van de periode	373.064	376.572
Toename (afname) van geldmiddelen	<u>114.724</u>	<u>-3.508</u>
Geldmiddelen aan het einde van de periode	<u><u>487.788</u></u>	<u><u>373.064</u></u>

2.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

INFORMATIE OVER DE RECHTSPERSOON

Vestigingsadres en inschrijfnummer handelsregister

Stichting Openluchtmuseum het Hoogeland is feitelijk en statutair gevestigd op Schoolstraat 4 2, 9989 AG te Warffum en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 41009349.

ALGEMENE TOELICHTING

Algemene toelichting

De belangrijkste activiteiten van de rechtspersoon

De activiteiten van Stichting Openluchtmuseum Het Hoogeland, statutair gevestigd te Warffum, bestaan voornamelijk uit: het inrichten, in stand houden en exploiteren van het Openluchtmuseum Het Hoogeland te Warffum ten einde een zo breed mogelijk publiek kennis te laten nemen van zowel de leefwijze van de vroegere bevolking als van de geschiedenis en cultuur van het Hogeland in de provincie Groningen. Daartoe verzamelt het museum gebouwen en voorwerpen uit het verleden van het gebied, is het verantwoordelijk voor een vaste opstelling van gebouwen en interieurs, organiseert het wisseltonstellingen en ontwikkelt het cultuureducatieve en cultuurtoeristische programma's. Daarnaast verhuurt het museum een aantal woningen, exploiteert het een museumwinkel en een museumrestaurant. In het auditorium op het museumterrein worden door het museum lezingen, symposia en andere groepsactiviteiten georganiseerd.

Continuïteit

Informatieverschaffing over continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Stichting Openluchtmuseum het Hoogeland is voor de financiering van activiteiten mede afhankelijk van subsidies. Belangrijke subsidiegevers zijn de gemeente Hogeland en provincie Groningen. Deze subsidiegevers hanteren een vierjaarsperiode voor het toekennen van bijdragen. De huidige periode loopt af op 31 december 2024. Wij verwachten dat Openluchtmuseum het Hoogeland ook in 2024 op een vergelijkbaar niveau als in 2023 haar activiteiten kan voortzetten en duurzaam een sluitende exploitatie kan realiseren. Om die reden is de jaarrekening opgesteld op basis van continuïteit van de stichting. Het bestuur is van mening dat er geen onzekerheid van materieel belang ten aanzien van de continuïteit van de organisatie aanwezig is.

Schattingen

Informatieverschaffing over schattingen, oordelen, veronderstellingen en onzekerheden

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Stichting Openluchtmuseum het Hoogeland zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen

opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR VERSLAGGEVING

Algemene grondslagen voor verslaggeving

De standaarden op basis waarvan de jaarrekening is opgesteld

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn voor de Jaarverslaggeving Hoofdstuk RJk C1 Kleine Organisatie-zonder-winststreven.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaten zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Voor zover niet anders vermeld zijn de bedragen in dit rapport weergegeven in euro's.

GRONDSLAGEN

De waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Er wordt afgeschreven vanaf moment ingebruikname. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht.

Overige materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen. Er wordt afgeschreven vanaf moment ingebruikname.

Subsidies op investeringen worden in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben. De bijdragen vanuit de overheid inzake de waardedalingsregeling zijn in mindering gebracht op de boekwaarde. Daar waar de boekwaarde onvoldoende was om de waardedalingsregeling op in mindering te brengen worden als bijzondere bate verantwoord in de staat van baten en lasten.

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is een voorziening voor groot onderhoud gevormd. De toevoeging aan de voorziening wordt bepaald op basis van het geschatte bedrag van het onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden van groot onderhoud verloopt.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder

toepassing van de FIFO-methode (first in, first out) of lagere opbrengstwaarde.

De verkrijgings- of vervaardigingsprijs bestaat uit (alle kosten die samenhangen met de verkrijging of vervaardiging) alsmede de gemaakte kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. In de kosten van vervaardiging zijn begrepen directe loonkosten en toeslagen voor aan de productie gerelateerde indirecte vaste en variabele kosten, waaronder de kosten van het bedrijfsbureau, de onderhoudsafdeling en interne logistiek.

De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incurantheid van de voorraden.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien geen sprake is van (dis)agio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Vlottende activa

Vlottende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Bestemmingsfondsen

De bestemmingsfondsen zijn geormerkte giften van derden en worden besteed binnen de doelstelling die de schenker er aan heeft verbonden.

Voorziening voor groot onderhoud

Voor uitgaven voor groot onderhoud van gebouwen wordt een voorziening gevormd om deze lasten gelijkmatig te verdelen over een aantal boekjaren. De toevoegingen aan de voorziening wordt bepaald op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud verloopt. In 2023 is een nieuwe schatting gemaakt van de onderhoudskosten de komende 5 jaren.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de langlopende schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Langlopende

schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Indien geen sprake is van (dis)agio of transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de schuld.

Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de langlopende schulden in de staat van baten en lasten als interestlast verwerkt.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

De waardering van de staat van baten en lasten

De bepaling van het resultaat

Het resultaat (saldo) wordt bepaald als het verschil tussen het totaal der baten en het totaal der lasten. Ontvangsten en uitgaven worden in de staat van baten en lasten toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Bij de toerekening wordt een bestendige gedragslijn gevolgd. Dit houdt in dat rekening wordt gehouden met de aan een periode toe te rekenen bedragen die in een andere periode zijn of worden ontvangen, dan wel betaald. Opbrengsten worden alleen verantwoord als ze voldoende zeker gesteld zijn. Verplichtingen en verliezen worden verwerkt zodra ze bekend worden, mits voor de afwikkeling ervan uitstroom van middelen noodzakelijk is en de omvang betrouwbaar kan worden geschat.

Baten waarvoor een bijzondere bestemming is aangewezen, worden afzonderlijk in de (toelichting op de) staat van baten en lasten verwerkt onder vermelding van de aard van de bestemming; indien deze baten in het verslagjaar niet volledig zijn besteed, worden de nog niet bestede gelden gereserveerd in de desbetreffende bestemmingsreserve(s) respectievelijk bestemmingsfonds(en).

Een onttrekking aan bestemmingsreserve respectievelijk -fonds wordt als besteding (last) verwerkt in de staat van baten en lasten. Indien aan bestemmingsreserve(s) respectievelijk bestemmingsfonds(en) wordt gedoteerd dan wel daaruit wordt geput, wordt deze mutatie op de volgende wijze verwerkt: het saldo van de staat van baten en lasten wordt bepaald inclusief het overschot of tekort dat is ontstaan uit hoofde van de baten en lasten met een bijzondere bestemming. Onder de staat van baten en lasten wordt vervolgens de specificatie opgenomen van de verwerking van dit saldo in de onderscheiden posten van het eigen vermogen.

Subsidiebaten

Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling kan aantonen aan de voorwaarden te hebben voldaan.

Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden in mindering

gebracht op het desbetreffende actief en als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de staat van baten en lasten.

Baten

Verkoop van goederen

Opbrengsten voortvloeiend uit de verkoop van goederen worden verantwoord op het moment dat alle belangrijke rechten op economische voordelen alsmede alle belangrijke risico's zijn overgegaan op de koper. De kostprijs van deze goederen wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Huuropbrengsten

Huuropbrengsten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Overheidssubsidies

Investeringsubsidies in verband met de aanschaf van vaste activa worden gepassiveerd onder de overlopende passiva. Deze subsidies worden tijdsevenredig over de geschatte economische levensduur van deze activa ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen.

Omzetverantwoording

Netto-omzet omvat de opbrengsten uit overeenkomsten met klanten. In de overeenkomsten worden de individuele prestatieverplichtingen geïdentificeerd. Vervolgens wordt de transactieprijs vastgesteld en deze wordt toegerekend aan individuele prestatieverplichting. Hierbij wordt rekening gehouden kortingen en dergelijke en van over de omzet geheven belastingen.

Pensioenlasten

Stichting Openluchtmuseum het Hoogeland heeft alle pensioenregelingen verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. Behalve de betaling van premies heeft de instelling geen verplichtingen.

Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen.

Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden in mindering gebracht op het desbetreffende actief en als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de staat van baten en lasten.

Grondslagen: Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen en vlottende effecten. De effecten kunnen worden beschouwd als zeer liquide beleggingen.

Ontvangen interest wordt opgenomen onder de kasstroom uit operationale activiteiten. Betaalde interest wordt opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Transacties waarbij geen ruil van de geldmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, worden niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van de leasetermijnen uit hoofde van het financiële leasecontract wordt voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als uitgave uit financieringsactiviteiten aangemerkt en voor het gedeelte dat betrekking heeft op de interest als een uitgave uit operationele activiteiten.

2.5 TOELICHTING OP DE BALANS

Vaste activa

Materiële vaste activa

	Bedrijfs- gebouwen en -terrei- nen	Andere vaste be- drijfsmid- delen	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari 2023			
Verkrijgings- of vervaardi- gingsprijs	1.128.086	85.727	1.213.813
Cumulatieve afschrijvingen	-1.015.146	-80.329	-1.095.475
Boekwaarde per 1 januari 2023	<u>112.940</u>	<u>5.398</u>	<u>118.338</u>
Mutaties			
Investerings	-	6.198	6.198
Afschrijvingen	-7.296	-2.558	-9.854
Saldo mutaties	<u>-7.296</u>	<u>3.640</u>	<u>-3.656</u>
Stand per 31 december 2023			
Verkrijgings- of vervaardi- gingsprijs	1.128.086	91.925	1.220.011
Cumulatieve afschrijvingen	-1.022.442	-82.887	-1.105.329
Boekwaarde per 31 december 2023	<u>105.644</u>	<u>9.038</u>	<u>114.682</u>

Materiële vaste activa: Economische levensduur

	Bedrijfsge- bouwen en -terreinen	Andere vaste be- drijfsmid- delen
Begin van de reeks van het afschrijvingspercentage		- 20,00
Einde van de reeks van het afschrijvingspercentage	10,00	20,00

Vlottende activa

Voorraden

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Gereed product en handelsgoederen		
Voorraad Winkel	<u>6.415</u>	<u>6.586</u>
Vorderingen op handelsdebiteuren		
Vorderingen op handelsdebiteuren	<u>5.548</u>	<u>5.392</u>
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	<u>4.652</u>	<u>23.543</u>
Overige vorderingen en overlopende activa		
Nog te factureren	-	1.873
Project herinrichting Vrouw Franssens' Gasthuis	13.809	27.042
Te ontvangen extra subsidie Provincie Groningen	90.000	-
NOW 4 vordering	-	2.911
Overige vordering	<u>11.076</u>	<u>22.476</u>
	<u>114.885</u>	<u>54.302</u>
Liquide middelen		
Kas	8.071	2.487
Rabobank	<u>479.717</u>	<u>370.577</u>
	<u>487.788</u>	<u>373.064</u>

Stichtingsvermogen

In onderstaand overzicht is het verloop van het eigen vermogen weergegeven:

	Bestem- mings- fondsen	Algemene reserve	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari 2023	119.283	86.560	205.843
Uit resultaatverdeling	-	35.993	35.993
Kosten ten laste van reserve	-4.283	-	-4.283
Stand per 31 december 2023	<u>115.000</u>	<u>122.553</u>	<u>237.553</u>

<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
€	€

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfonds S. Scheltens	100.000	100.000
Bestemmingsfonds Onderhoud Molen de David	-	4.283
Bestemmingsfonds Anonieme Schenker	15.000	15.000
	<u>115.000</u>	<u>119.283</u>

<u>2023</u>	<u>2022</u>
€	€

Bestemmingsfonds S. Scheltens

Stand per 1 januari	100.000	100.000
Mutaties	-	-
Stand per 31 december	<u>100.000</u>	<u>100.000</u>

Dit fonds dient besteed te worden aan onderhoud in de brede zin des woords van de collectie van het museum

Bestemmingsfonds Onderhoud Molen de David

Stand per 1 januari	4.283	4.283
Onttrekking ten gunste van kosten	-4.283	-
Stand per 31 december	<u>-</u>	<u>4.283</u>

Dit fonds dient besteed te worden aan het onderhoud van Molen de David.

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€
Bestemmingsfonds Anonieme Schenker		
Stand per 1 januari	15.000	15.000
Mutaties	-	-
Stand per 31 december	<u>15.000</u>	<u>15.000</u>

Anonieme schenking onder voorwaarde dat deze wordt aangewend voor het in stand houden en presenteren van de collectie Groningen

Algemene reserve

Stand per 1 januari	86.560	32.119
Uit resultaatverdeling	<u>35.993</u>	<u>54.441</u>
Stand per 31 december	<u>122.553</u>	<u>86.560</u>

Voorzieningen

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€

Overige voorzieningen

Voorziening groot onderhoud	<u>153.001</u>	<u>142.456</u>
-----------------------------	----------------	----------------

Voorziening groot onderhoud

Voorziening groot onderhoud niet Rijksmonumenten	109.953	103.250
Voorziening groot onderhoud Rijksmonumenten	<u>43.048</u>	<u>39.206</u>
	<u>153.001</u>	<u>142.456</u>

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€

Voorziening groot onderhoud niet Rijksmonumenten

Stand per 1 januari	103.250	103.250
Onderhoudskosten ten laste van voorziening	-2.597	-
Dotatie	<u>9.300</u>	<u>-</u>
Stand per 31 december	<u>109.953</u>	<u>103.250</u>

Voorziening groot onderhoud Rijksmonumenten

Stand per 1 januari	39.206	28.684
Onderhoudskosten ten laste van voorziening	-13.158	-51.144
Dotatie	<u>17.000</u>	<u>61.666</u>
Stand per 31 december	<u>43.048</u>	<u>39.206</u>

Langlopende schulden

Langlopende schulden

	Stand per 31 december 2023	Aflossing sverplich- ting	Resteren- de looptijd > 1 jaar
	€	€	€
Totaal	<u>105.500</u>	<u>26.700</u>	<u>78.800</u>

Resterende looptijd > 5 jaar

€ 62.000

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€

Hypotheken o/g

Hypotheek Rabobank

<u>78.800</u>	<u>83.000</u>
---------------	---------------

<u>2023</u>	<u>2022</u>
€	€

Hypotheek Rabobank

Saldo per 1 januari

87.200	91.750
--------	--------

Aflossing

-4.200	-4.550
--------	--------

Kortlopend deel

-4.200	-4.200
--------	--------

Saldo per 31 december

<u>78.800</u>	<u>83.000</u>
---------------	---------------

<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
€	€

Overige schulden

Afstotingsproject Erven de Jager

<u>-</u>	<u>45.000</u>
----------	---------------

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€
Afstotingsproject Erven de Jager		
Saldo per 1 januari	45.000	45.000
Vrijval ten gunste van resultaat	-22.500	-
Kortlopend deel	<u>-22.500</u>	<u>-</u>
Saldo per 31 december	<u><u>-</u></u>	<u><u>45.000</u></u>

Deze subsidie is ontvangen van de Erven de Jager om een medewerker parttime aan te trekken om overtollige voorwerpen op een juiste wijze af te voeren. Deze subsidie valt in 16 maanden vrij ten gunste van de personeelskosten vanaf 1 mei 2023.

Kortlopende schulden

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Aflossingsverplichtingen		
Aflossingen Rabobank	<u>4.200</u>	<u>4.200</u>

Schulden aan leveranciers en handelskredieten

Crediteuren	<u>12.909</u>	<u>3.911</u>
-------------	---------------	--------------

Schulden ter zake van belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing	4.564	4.925
Pensioenen	<u>1.712</u>	<u>589</u>
	<u><u>6.276</u></u>	<u><u>5.514</u></u>

Onderhanden projecten (passiva)

Ontvangen voorschotten van onderhanden projecten	<u>24.859</u>	<u>20.473</u>
--	---------------	---------------

Overige schulden en overlopende passiva

Project hek Kosterij	8.522	-
Vooruit ontvangen subsidie herinrichting	124.521	24.521
Vooruitontvangen extra subsidie Provincie Groningen	25.771	-
Vakantiegeld	7.223	8.220
Kortlopend deel Mondriaanfonds	-	11.111
Kortlopend deel Erven de Jager	22.500	-
Project energiebesparing	14.000	10.375
Project collectiebehoud/beheer	5.000	5.000
Overige schulden	<u>8.835</u>	<u>11.601</u>
	<u><u>216.372</u></u>	<u><u>70.828</u></u>

2.6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	begroting		
	2023	2023	2022
	€	€	€
Baten			
Overheidssubsidies	202.006	189.000	188.810
Giften en baten uit fondsenwerving	11.854	4.000	2.072
Overige baten	298	-	15.000
	<u>214.158</u>	<u>193.000</u>	<u>205.882</u>
Overheidssubsidies			
Budgetsubsidie Gemeenten	55.906	55.000	54.810
Budgetsubsidie Provincie	146.100	134.000	134.000
	<u>202.006</u>	<u>189.000</u>	<u>188.810</u>
Giften en baten uit fondsenwerving			
Giften en schenkingen	7.614	-	207
Donateurs	4.240	4.000	1.865
	<u>11.854</u>	<u>4.000</u>	<u>2.072</u>
Overige baten			
Corona NOW regeling	298	-	-
Corona bijdrage Mondriaanfonds	-	-	15.000
	<u>298</u>	<u>-</u>	<u>15.000</u>
Netto-omzet			
Entreegelden	44.992	32.000	15.929
Omzet Horeca	18.879	18.000	29.714
Omzet Winkel	24.367	15.000	29.404
Omzet Museumkaart	16.345	15.000	12.987
Overige omzet	8.025	-	4.209
	<u>112.608</u>	<u>80.000</u>	<u>92.243</u>
Inkoopwaarde omzet			
Inkoopwaarde Winkel	<u>18.144</u>	<u>9.300</u>	<u>12.721</u>
Overige bedrijfsopbrengsten			
Verhuur o.g.	24.844	20.000	22.580
Sponsoring bedrijfsleven	2	-	56
	<u>24.846</u>	<u>20.000</u>	<u>22.636</u>

	2023	begroting 2023	2022
	€	€	€
Lasten uit hoofde van personeelsbeloningen			
Lonen en salarissen	131.698	136.845	124.409
Sociale lasten en pensioenlasten	44.030	41.716	36.780
Overige personeelsbeloningen	23.483	13.600	18.471
	<u>199.211</u>	<u>192.161</u>	<u>179.660</u>
Lonen en salarissen			
Salaris	152.741	157.572	150.367
Reservering vakantiegeld	12.568	12.606	12.277
	<u>165.309</u>	<u>170.178</u>	<u>162.644</u>
Ontvangen ziekengeld	-	-	-4.365
Bijdrage vanuit Mondriaanfonds / Erven de Jager	-33.611	-33.333	-33.333
Lage lonen subsidie	-	-	-537
	<u>131.698</u>	<u>136.845</u>	<u>124.409</u>
Sociale lasten en pensioenlasten			
Sociale lasten	28.440	33.216	27.878
Pensioenlasten	15.590	8.500	8.902
	<u>44.030</u>	<u>41.716</u>	<u>36.780</u>
Overige personeelsbeloningen			
Kantinekosten	1.215	800	882
Reiskostenvergoeding woon-werk	4.256	5.000	5.520
Studie- en opleidingskosten	481	600	266
Vergoeding reis- en verblijfkosten	1.013	-	476
Wasserijkosten	553	-	456
Arbodienst	266	700	762
Ziekengeldverzekering	13.258	5.500	7.205
Overige personeelskosten	2.441	1.000	2.904
	<u>23.483</u>	<u>13.600</u>	<u>18.471</u>
Afschrijvingen materiële vaste activa			
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	7.296	12.000	9.730
Andere vaste bedrijfsmiddelen	2.558	1.200	1.715
	<u>9.854</u>	<u>13.200</u>	<u>11.445</u>
Bijzondere posten			
Bijdrage waardedalingregeling	-	-	-50.215
Extra subsidie Provincie Groningen	-64.229	-	-
	<u>-64.229</u>	<u>-</u>	<u>-50.215</u>

	2023	begroting 2023	2022
	€	€	€
Overige bedrijfskosten			
Huisvestingskosten	87.933	63.000	55.161
Exploitatie- en machinekosten	6.932	-	13.478
Verkoopkosten	11.091	5.000	14.607
Kantoorkosten	15.593	12.450	13.231
Algemene kosten	17.787	8.800	13.255
Tentoonstellingskosten	10.093	3.000	7
	<u>149.429</u>	<u>92.250</u>	<u>109.739</u>
Huisvestingskosten			
Onderhoud gebouwen	10.340	15.000	9.713
Onderhoud terreinen	5.065	-	1.661
Schoonmaakkosten	3.919	4.500	6.904
Gas, water en elektra	21.690	17.500	12.794
Assurantiepremie onroerende zaak	14.546	12.000	13.811
Onroerende zaakbelasting	10.868	10.000	10.539
Overige huisvestingskosten	-	1.000	264
Beveiligingskosten	4.050	3.000	3.989
	<u>70.478</u>	<u>63.000</u>	<u>59.675</u>
Bijdragen inzake BRIM projecten	-	-	742
Dotatie voorzieningen groot onderhoud	26.300	-	-
Doorberekende energiekosten Spijslokaal	-8.845	-	-5.256
	<u>87.933</u>	<u>63.000</u>	<u>55.161</u>
Exploitatie- en machinekosten			
Onderhoud installaties	5.791	-	10.099
Kleine aanschaf inventaris	1.141	-	3.333
Huur machines	-	-	46
	<u>6.932</u>	<u>-</u>	<u>13.478</u>
Verkoopkosten			
Publiciteit / communicatie	8.603	5.000	7.634
Relatiegeschenken	-	-	404
Representatiekosten	220	-	1.115
Reis- en verblijfkosten	206	-	116
Advertentiekosten	1.752	-	4.443
Vrachtkosten	310	-	454
Overige verkoopkosten	-	-	441
	<u>11.091</u>	<u>5.000</u>	<u>14.607</u>

	2023	begroting 2023	2022
	€	€	€
Kantoorkosten			
Kantoorbenodigdheden	604	750	447
Porti	456	-	232
Telefoon- en faxkosten	2.646	1.700	2.351
Drukwerk	1.844	2.500	328
Vakliteratuur	21	-	128
Boekhouding	3.589	2.000	3.566
Kosten automatisering	6.390	5.500	6.174
Overige kantoorkosten	43	-	5
	<u>15.593</u>	<u>12.450</u>	<u>13.231</u>
Algemene kosten			
Abonnementen en contributies	2.081	2.500	1.879
Bestuurskosten	1.575	1.000	2.453
Accountantskosten	8.500	4.400	4.550
Betalingsverschillen	112	-	-1.947
Advieskosten	950	500	2.850
Bankkosten	1.542	-	1.450
Overige algemene kosten	3.027	400	2.020
	<u>17.787</u>	<u>8.800</u>	<u>13.255</u>
Tentoonstellingskosten			
Tentoonstellingskosten	4.017	2.000	-1.272
Beheer collectie	6.076	1.000	1.279
	<u>10.093</u>	<u>3.000</u>	<u>7</u>
Rentelasten en soortgelijke kosten			
Betaalde bankrente	<u>3.210</u>	<u>3.700</u>	<u>2.970</u>
Betaalde bankrente			
Hypotheekrente	2.507	2.500	2.631
Betaalde bankrente	703	1.200	339
	<u>3.210</u>	<u>3.700</u>	<u>2.970</u>

Analyse verschil uitkomst met begroting

x 1.000	2023		<i>begroting</i> 2023		Mutatie	
	€	%	€	%	€	%
Baten	214.158	190,2	193.000	241,3	21.158	11,0
Netto-omzet	112.608	100,0	80.000	100,0	32.608	40,8
Inkoopwaarde van de omzet	-18.144	-16,1	-9.300	-11,6	-8.844	-95,1
Brutowinst	94.464	83,9	70.700	88,4	23.764	33,6
Overige bedrijfsopbrengsten	24.846	22,1	20.000	25,0	4.846	24,2
Brutomarge	119.310	106,0	90.700	113,4	28.610	31,5
	333.468	296,2	283.700	354,7	49.768	17,5
Lasten uit hoofde van personeelsbeloningen	199.211	176,9	192.161	240,2	7.050	3,7
Afschrijvingen op immateriële, materiële vaste activa en vastgoedbeleggingen	9.854	8,8	13.200	16,5	-3.346	-25,3
Bijzondere posten	-64.229	-57,0	-	-	-64.229	-
Overige bedrijfskosten	149.429	132,7	92.250	115,5	57.179	62,0
Totaal van som der kosten	294.265	261,4	297.611	372,2	-3.346	-1,1
Totaal van bedrijfsresultaat	39.203	34,8	-13.911	-17,5	53.114	381,8
Financiële baten en lasten	-3.210	-2,9	-3.700	-4,6	490	13,2
Totaal van netto resultaat	35.993	31,9	-17.611	-22,1	53.604	304,4

Het resultaat onder aan de streep is positief. Dit wordt veroorzaakt door een extra, eenmalige subsidie, van de Provincie Groningen van € 90.000. Deze subsidie is ter dekking van de fors gestegen kosten. Van deze subsidie is een bedrag van € 64.229 als bate verantwoord en de rest als reservering op de balans opgenomen. De kostenstijgingen zitten grotendeels ook in de gestegen onderhoudskosten. Op basis van verslaggevingsregels moet deze verwachte stijging van de benodigde onderhoudsvoorzieningen opgebouwd worden in de jaren die resteren tot aan het onderhoud. Derhalve is maar een deel van de kostenstijgingen in de jaarrekening verwerkt als bate en is de rest gereserveerd op de balans om toegerekend te worden aan toekomstige jaren.

Zonder deze bate van € 64.229 zou er een verlies zijn geleden dit jaar van € 28.236.

In de baten is een hogere bate vanuit de bijdragen van de Provincie ontvangen als waar mee begroot was. Deze subsidie is voor 2023 door de Provincie geïndexeerd waar geen rekening mee was gehouden in de begroting.

De kaartverkoop is ook hoger dan begroot, wat deels te verklaren is uit een kleine tariefsverhoging van de entreprijzen.

Door het claimen van ziekengelduitkeringen in het recente verleden is de premie voor deze verzekering in 2023 fors gestegen.

De huisvestingskosten zijn met name gestegen door een forse dotatie aan de voorziening voor groot onderhoud van onze panden.

Daarnaast zijn de verkoopkosten en de tentoonstellingskosten hoger uitgevallen dan begroot.

2.7 OVERIGE TOELICHTINGEN

Gemiddeld aantal werknemers

Uitsplitsing

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Gemiddeld aantal werknemers over de periode werkzaam binnen Nederland	<u>4,05</u>	<u>4,16</u>
Totaal van gemiddeld aantal werknemers over de periode	<u><u>4,05</u></u>	<u><u>4,16</u></u>

Warffum, 19 maart 2024

S van Genuchten
Directeur

B. Jongejan
Voorzitter

H.M. Draijer
Vz financiële commissie

3. OVERIGE GEGEVENS

3.1 Verwijzing naar de accountantsverklaring

Voor de controleverklaring wordt verwezen naar de hierna opgenomen controleverklaring.